

Biedrības „LATVIJAS SENIORU KOPIENU APVIENĪBA”

struktūrvienība „Senioru Saeima”

Reģistrācijas Nr. 40008264073, Juridiskā adrese: Maiznīcas iela 3-3 Rīga, LV-1001, www.lskapvieniba.lv

[e-pasts: lskapvieniba@inbox.lv](mailto:lskapvieniba@inbox.lv), tālrunis +371 29475168

2023.gada 25.aprīlī

Par Stambulas konvenciju LSKA skatījumā

Atsaucoties uz centra „Marta” uzsākto akciju, kuras pamatojumā norādīts, ka Stambulas konvencija pēdējo desmit gadu laikā ir kļuvusi par polarizējošu starptautisko tiesību dokumentu, par ko sabiedrībā klejo daudzi mīti un maldinoša informācija, LSKA kā senioru intereses aizstāvoša NVO uzskata, ka caur debati par šo konvenciju Latvijas sabiedrībā, kuras neatņemama sastāvdaļa ir seniori, tiek vērsta uzmanība uz jebkādas vardarbības nepieļaujamību.

Jānorāda, ka Latvija ir parakstījusi Stambulas konvenciju un parakstot konvenciju, valsts izrāda savu interesi kļūt par līguma dalībnieci, taču vēl pilnībā neuzņemas saistības par konvencijas nosacījumu izpildi. Latvija nav ratificējusi Stambulas konvenciju. Ratificējot konvenciju, valsts pauž savu piekrišanu šī līguma saistībām, kā arī uzņemas pienākumu ievērot un pildīt līguma prasības. Pievienojoties konvencijai, valstij nav burtiski jāpārņem visi tās panti savos normatīvajos aktos, jo valsts var izvēlēties atbilstošākus instrumentus, lai īstenotu konvencijas principus.

LSKA primāri vērš uzmanību uz Stambulas konvencijas juridisko nosaukumu t.i. „Eiropas Padomes Konvencija par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu” (turpmāk – Konvencija). Tātad citējot Konvencijas 1.pantu - **Konvencijas mērķis ir:**

Aizsargāt sievietes no jebkādas vardarbības un novērst vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē, sodīt par to un to izskaust.

Mērķa sasniegšanai Konvencija paredz:

- 1) *izstrādāt* visaptverošu sistēmu, politiku un pasākumus,
 - lai aizsargātu visus upurus un palīdzētu tiem;
- 2) *veicināt* starptautisku sadarbību,
 - lai izskaustu vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē;
- 3) *nodrošināt* atbalstu un palīdzību organizācijām un tiesībaizsardzības institūcijām,
 - lai tās varētu efektīvi sadarboties, izmantojot vienotu pieeju vardarbības izskaušanā.

Senioru vidū ir sievietes, kas saskārušās un vēl joprojām cieš no vardarbības. Seniori ir arī mājsaimniecību locekļi, kurās ir vērojama vardarbība ģimenē. Tāpēc debāte par jebkādu vardarbību un pieejamajiem mehānismiem tās mazināšanai ir aktuāla senioriem.

LSKA atzīst, ka būtiski ir tas, ka Konvencija nosaka vienotu skaidrojumu terminam „**vardarbība pret sievietēm**”, kas ir:

Cilvēktiesību pārkāpums un sieviešu diskriminācija, un ar to apzīmē visus ar dzimumu saistītus vardarbības aktus, kas sievietēm rada vai var radīt fizisku, seksuālu, psiholoģisku vai ekonomisku kaitējumu vai ciešanas, kā arī šādu vardarbības aktu draudus, piespiešanu vai patvaļīgu brīvības atņemšanu neatkarīgi no tā, vai šāda vardarbība notiek sabiedriskajā vai privātajā dzīvē.

terminam „**vardarbība ģimenē**”, kas ir:

Visi fiziskas, seksuālas, psiholoģiskas vai ekonomiskas vardarbības akti, kas notiek ģimenē vai mājās, vai starp bijušajiem vai esošajiem laulātajiem vai partneriem neatkarīgi no tā, vai vardarbības izdarītājs dzīvo vai ir dzīvojis vienā dzīvesvietā ar vardarbības upuri.

Latvijā vardarbība ģimenē un pret sievietēm ir izplatīta vairāk, nekā vidēji ES valstīs. Aptuveni 30% sieviešu savas dzīves laikā ir cietušas no partnera fiziskas vardarbības, apmēram 30% bērnu ir cietuši no vardarbības ģimenē. Vidēji katru gadu vīri/ partneri nogalina vismaz 5 sievietes, vairāk nekā 100 sievietes nokļūst slimnīcās ar vīra/ partnera nodarītajiem miesas bojājumiem. Nenoliedzami no vardarbības ģimenē cieš arī vīrieši, bet šie gadījumi ir daudz retāki un, turklāt vardarbības veicēji biežāk ir nevis sievas/ partneres, bet gan dēli vai citi radnieki.

LSKA kā būtisku **valsts pienākumu** saskaņā Konvencijas 18. pantā ietvertu regulējumu, kas paredz

izstrādāt un pieņemt tādus normatīvos aktus un veikt tādus pasākumus, kas vajadzīgi, lai garantētu to, ka ir atbilstoši mehānismi, lai nodrošinātu efektīvu sadarbību starp visām attiecīgajām valsts institūcijām, tostarp tiesu varas iestādēm, prokuroriem, tiesībaizsardzības institūcijām, vietējām un reģionālajām pašvaldībām, kā arī NVO un citām attiecīgajām organizācijām un subjektiem, aizsargājot un atbalstot vardarbības upurus un lieciniekus no jebkādas vardarbības, tostarp nosūtot tos pie vispārējo un specializēto atbalsta pakalpojumu sniedzējiem.

Konvencijas norāda uz vairākiem **principiem**, kas jāņem vērā izstrādājot un piemērojot normatīvo aktus, veidojot mehānismus vardarbības novēršanai, t.i.

- 1) izpratne atkarībā no dzimuma par to, kas ir vardarbība pret sievietēm un vardarbība ģimenē, kas ir vardarbības upuru cilvēktiesības un drošība;
- 2) vienota pieeja, atbilstoši kurai tiek ņemtas vērā attiecības starp vardarbības upuriem, vardarbības izdarītājiem, bērniem un plašāku sociālo vidi;
- 3) tāda cietušā aizsardzības nodrošināšana, kas nepieļauj atkārtotu kļūšanu par upuri;
- 4) viegli ievainojamo personu, tostarp no vardarbības cietušo bērnu, īpašo vajadzību respektēšana;
- 5) palīdzības un aizsardzības sniegšana neatkarīgi no tā, vai vardarbības upuri ir gatavi apsūdzības izvirzīšanai vai liecību sniegšanai pret vardarbības izdarītāju.

Kā ļoti nozīmīgu Konvencijas regulējumu LSKA saskata valsts **pienākumu** - pieņemt tādus normatīvos aktus un veikt nepieciešamos pasākumus, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka tiek izveidots pietiekams skaits atbilstošu un viegli pieejamu patvēruma vietu, lai vardarbības upuri, īpaši sievietes un viņu bērni, varētu rast drošu mājvietu un lai tiem varētu sniegt preventīvu palīdzību.

Konvencija ietver regulējumu attiecībā uz dažādiem vardarbības veidiem (Konvencijas 31.-40.pants), kas ir būtiski sabiedrības izpratnes veidošanai attiecībā uz to, ka ne tikai fiziska vardarbība ir uzskatāma par vardarbību un ir atzīstama par sodāmu. Visizplatītākais vardarbības veids ģimenē, ar ko nākas saskarties senioriem ir **psiholoģiskā vardarbība** (terors), kas izpaužas gan kā mobings, gan kā gazlaitings. Šīs vardarbība

ļoti negatīvi ietekmē seniora psihisko veselību, veicina neurodeģeneratīvo procesu un sirdsasinsvadu slimību progresēšanu.

Tā kā gazlaitings ir psiholoģiskas manipulācijas veids (terors, sadisms), kuru īstenojot senioram liek apšaubīt viņa atmiņu, uztveri un saprātu. Gazlaitinga mērķis ir destabilizēt senioru (upuri) un padarīt nepatiesus viņa uzskatus, izmantojot informācijas noliegšanu un sagrozīšanu, maldināšanu un melošanu, pretrunu izvirzīšanu. Ar gazlaitinga īstenošanu tiek noliegta realitāte. Gazlaitinga gadījumā varmāka vēlas pilnībā kontrolēt upura jūtas, domas vai rīcību, varmāka emocionāli ļaunprātīgi izmanto upuri — neuzkrītoši, bet naidīgi, aizskaroši vai piespiedu kārtā. Diemžēl minētais nereti ir senioru ikdiena, ko viņi piedzīvo gan ģimenē, gan sociālās aprūpes institūcijās.

Psiholoģiska vai emocionālā vardarbība sabiedrībā diemžēl tiek akceptēta kā norma. To ietekmē arī dažādi aizspriedumi un stereotipi, kas atbilst sabiedrības apziņā nostiprinājušiem uzvedības un rīcības modeļiem par sievietes un vīrieša lomu ģimenē un sabiedrībā. Arī sevis vainošana, apkārtējo nosodījums, kauns un bailes, ka neviens neticēs, ir šķērslis, kādēļ cietušais (seniors) nevēršas pēc palīdzības.

Emocionālā vardarbība pastāv gan kā atsevišķs vardarbības veids, gan vienlaikus ar citiem vardarbības veidiem (fizisko, psiholoģisko, seksuālo, ekonomisko, novārtā pamešanu). Emocionālas vardarbības veidi ir apvainošana, apsūkāšana, nepamatota vainošana, uzvedība, kas rada bailes, kaunu, trauksmi, draudēšana, iebiedēšana, ņirgāšanās, lamāšana, pazemošana, kliegšana, kā arī apzināta ignorēšana. Diemžēl katrs cilvēks savas dzīves ciklā saskaras ar emocionālo vardarbību, kuras negatīvās sekas var izpausties individuāli. Pastāv saistība starp emocionālās vardarbības

regularitāti, ilgtermiņa emocionālo vardarbību un tās ietekmi uz cilvēka pašvērtējumu, raksturu.

Emocionālā vardarbība ir dominēšana un otras personas kontrole, liedzot mīlestību, atzinību, cieņu, sapratni, rūpes un pieskārienus, kas ir cilvēka arī seniora pamata emocionālās vajadzības. Smaga emocionālās vardarbības forma ir “klusēšanas” uzspiešana, neļaujot personai teikt, kā viņa jūtas un liedzot tiesības tikt uzklausītam.

LSKA vērš uzmanību uz kompleksu problēmas par vardarbību risināšanu gan juridiskā, gan sociālā aspektā.